

FOLKLOR MILL - BIRGU

Is-Sur Ġeraldu Cacciattolo mir-Rahal Ġdid, fl-imghoddi kien joqghod il-Birgu. Jiftakar sewwa il-hajja kif kienet qabel it-Tieni Gwera Dinjija sa mis-snin ghoxrin. Guido Lanfranco intervistah fit-3 ta' Diċembru 1995, u dawn li ġejjin huma xi ftit kurzitajiet folkloristiċi mill-Birgu li ġabar minn għandu, iżda nhallu barra il-mistoqsijiet:

Il-Maskli

"Kienu jużaw maskli tal-hadid mill-komuni. L-aħhar hamsa jew sitta kienu jkunu tal-bronż, u bil-widna, xi erbgha minnhom zghar, u wiehed kbir hafna, li kien ikun xi ghaxar pulzieri; u kienu jkunu bl-arma tal-kavallieri fuqhom. Kien jispiċċa bihom il-kbar, fit-tarf tal-pjazza. Kienu jisparawhom fejn hemm l-oratorju ta' San Ġuzepp, (il-mużew), u l-oratorju tal-Kurċifiss.

"Kien jiġi raġel, minghalija miż-Żejtun, jiġi filghodu, jintefa' taht il-hajt ta' l-oratorju tal-Kurċifiss, għall-frisk. Kien ikollu kantun quddiemu, u kien ikollu porvli iswed u ġebel tal-franka. Kien joqghod bilqegħda fuq xkora, fl-art, u jibda jimla. Il-masklu jimlih bil-porvli iswed, minn dik it-toqba ta' fuq, u jippressah bil-ġebel tal-franka...biċċiet tal-ġebel tal-franka zghar; kellu l-mazza, jibda jsammarhom, jitfarrak kollox, u dak il-porvli iswed jippressa ruhu go dik it-toqba.

"Mbagħad kien ikollu il-porvli *paste*, pasta, i jimla dik it-toqba zghira f'ġenb il-masklu, taht, u jimliha b'sebghu biex isoddha...u l-masklu jiġi kkargat. Meta jlestihom u jimla kollox, kien jaqbad landa biż-żernuna, bil-porvli iswed, u jagħmel serbut (bil-porvli) minn isfel, minn fejn San Lawrenz, minn fejn iz-zuntier, mal-ġenb tal-awla, l-isfel mill-mużew, u jibda jdur skond kemm ikun għamel maskli....pero', l-aħhar wiehed jispiċċa kif niġu l-pjazza, quddiem l-istatwa tal-Vitorja.

"Fin-novena kien jispara tant, u lejlet il-festa tant; mhux dejjem bl-istess kobor. Bis-serbut jaasal sal-kantuniera qabel il-Vitorja; hemm jiġi l-aħhar wiehed (masklu)... il-kbir. Jaqbad il-maskli, u jibda jpoġġihom ma' dak is-serbut, nġhidu ahna kull sitt pulzieri. Dik it-toqba li għedtlek isodd (bil-*aste* tal-porvli), dik jagħmilha fuq il-linja tas-serbut, biex malli jaqbad is-serbut tal-porvli, iservi ta' *fuse*. Jagħmel kemm irid, sakemm jaasal sa fuq,..... kull sitt pulzieri jagħmel wiehed; l-aħhar hamsa jew sitta kienu jkunu l-kbar. Kien ikun hemm aktar minn mija...hafna...bhal musketterija tal-lum tiġi.

"Fejn dik il-pjazzetta, minn fejn jibda, kien jagħmel mhux serbut wiehed....kien jibda jdur, u jibqa tiela' sal-kantuniera quddiem il-Vitorja; jispiċċa bil-kbir li jghidulu tal-widna. Hemm kien hemm daqsxejn ta' hanut zghir, kien hemm wiehed ibiegh il-haxix (nġhidulu iċ-ċiċċajun); dan, f'Awwissu kien zmien it-tuffieħ, kien jaqbad tuffieħa, kien ipoġġiha fuq il-kbir...u konna naraw dik it-tuffieħa, x'hin jispara, toghla... X'hin iddoqq il-mota, kien iqabbad minn naha t' isfel, u jibqa tiela ma' dak is-serbut..."

Il-Ballun tal-Hamiem

"Dak li nġhidulu l-ballun, kien ikun f'nofs il-pjazza...fi tfuliti niftakru dejjem, jien...issa għandi 71 sena... Il-kolonna l-istess wahda...kienet tkun fil-pjazza, bejn (l-istawi) tal-Vitorja u San Lawrenz. Kienet tkun kolonna u kien hemm speċi ta' ballun, jinfetħ f'xi erbgha flieli jew hamsa...dan kienu jpoġġu xi żewġ pari hamien fih...kont tfal, jien...u jagħluqu fuq bil-miċċa tal-musketterija, u jagħmlu biċċa musketterija minn fuq, minn fejn jingħalaq...(ghax jingħalaq minn fuq, kien)...bil-musketterija niezla l-isfel... Malli jaasal il-marċ fil-pjazza, jaharqu l-musketterijamill-art....u tibqa tiela matul il-kolonna sa fejn hemm il-ballun....malli tasal fuq, kien ikun hemm

dik il-miċċa marbuta mal-flieli; kif tinharaq jaqghu dawk il-flieli u johorġu l-hamiem...titfaċċa statwetta fin-nofs...Ghadha tintuza sal-lum, dik..."

Hruq tas-Salib f'Sibt il-Ghid

"Sibt il-Ghid kien uniku...L-ebda parroċċa (ohra) ma kienet tagħmel il-marċ ta' Kristu Rxoxt f'Sibt il-Ghid.... F'Sibt il-Ghid kien johroġ Kristu bil-marċ minn San Lawrenz, u jiġru bih; Il-Hadd filghodu kienet tohroġ proċessjoni fis-7.00am jew fis-7.30am bi Kristu Rxoxt, terġa...ma kienx ikun hemm banda;...is-Sibt kienet tohroġ il-banda. Il-Hadd kienu jgħaddu bi Kristu Rxoxt bi proċessjoni zghira...b'xi żewġ qassisin u abbatini...; idawruh id-dawra, tidhol il-knisja, u ssir il-quddiesa solenni tal-Ghid f'xi t-8.00am. Is-sibt bil-marċ u jiġru bih, u il-Hadd bi proċessjoni zghira.

"Dak iż-żmien kienet użanza, li (f'Sibt il-Glorja) il-Lunzjata kienet iddoqq il-Glorja qabel San Lawrenz, f'xi t-8.00am jew it-8.30am. X'hin iddoqq il-Glorja, il-Lunzjata, tad-Dumnikani, kien ikollhom dak is-salib li kien jiddendel fil-kunvent kif titla't-taraġ,....salib taż-żebbuġ, imbierek is-sena ta' qabel...johorġu u jaharquh quddiem il-knisja, f'nofs it-triq...qabel jasal l-Irxoxt, li kien jgħaddi minn fuqu..."

L-Għaġuza

"(Fil-Birgu) f'Sibt il-Ghid dejjem jghidu li kienu jwaddbu l-għaġuza minn fuq il-kampnar tad-Dumnikani; kelli n-nanna, li kieku ghadha ħajja, illum ghandha xi 130, kienet issemmiha din. Sqallija komuni din...nahseb li kien hemm xi patrijiet li gabu din ta' l-għaġuza....

It-Trajbu u l-Hġejjeg ta' San Ġwann

"Fil-hġejjeg, il-Birgu kien imqassam...bid-distretti, biex ngħid hekk. Fuq is-sur tal-Kurdara kienu jagħmlu huġġieġa ta' din in-naha....Mbagħad kien hemm Il-Misraħ...hemm kien hemm bini mwaqqa...ngħidulu Il-Mahruq, ahna... Fuq is-sur tat-Toqba, iż-żagħżagħ tal-Mandraġġ kienu jagħmlu ohra kbira (huġġieġa). Dawn kienu jkunu hġejjeg kbar ħafna....kienu jaħsbu għalihom qabel.; (ukoll), minn kellu saqqu bil-baqq kien jehles minnu...u siġġijiet... Kien hemm ohra dawk il-jumejn... Mara xiha, filghaxija, ma kienetx tista' toqghod barra b'siġġu...ghax jgħaddu t-tfal....jekk isibuh jehduhulha....hekk kienet, kulhadd...

"Kien hemm il-pika bejn id-distretti min jagħmel l-akbar huġġieġa... Ma' ġenbi kien hemm mara, Marija iż-Zigolotta, u din kienet tagħmlilhom it-trajbu....niftakarha tagħmilhom....forma ta' raġel...qalziet imqatta' u ġlekk imqatta'...timlihom bit-tiben...u xi kappell imqatta' frasu. Konna nsibu siġġu, npoġġuh fuq nett, fuq il-borġ ta' l-injam... inhalluh bilqegħda hemm....U kulhadd jiġri biex jara it-trajbu jinharaq....

Tat-Tanbur u tal-Flawt f'Sibt il-Ghid.....

"Fil-Birgu, f'Sibt il-Ghid f'nofsinhar, kien johroġ bit-tanbur u bil-flawt idur (mat-toroq)..... u kemm ħalaq tfal jiġru warajh u jghajtu... Dawk l-istess li kienu jdoqqu l-flawt fil-Gimgha l-Kbira; kienu johorġu jdoqqu f'nofsinhar is-Sibt, u il-Hadd.

.....U fl-ewwel tas-sena

"F'nofs il-lejl, kien johroġ it-tanbur waħdu, idur mat-toroq. Kienet użanza, niftakarha, pero' nqatgħet qabel il-gwerra, li kienu jagħmlu l-ġir fuq l-ghatba, per eżempju ta' xi avukat, tabib....Fi tfuliti niftakarha...ġie li rajt il-ġir fuq xi ghatba fl-ewwel tas-sena. F'nofs il-lejl kien johroġ tat-tanbur..... idur mat-toroq.

Il-Fratelli tal-Karita'

“Qabel il-gwerra kienet ghadha ssir (il-proċessjoni) tal-fratellanza tal-Karita', Il-baċir kien jerfghu fuq rasu wiehed li ma kienx fratell....kien iqabbd u il-fratell. Il-baċir kien ikun proprjeta' tal-fratell. Dak li jerfghu jilbes ta' fratrell ukoll...ilibbsuh. Il-fratell kien ikollu tifel miegħu, iżommlu ċ-ċinglu....u t-tifel liebes ta; fratrell.....bħalma kienu jlibbsu lit-tfal ta' Santa Rita u ta' l-Aċċjomu....; qabel hekk kienu. Il-fratell bix-xemgħa, it-tifel iżommlu ċ-ċinglu, u l-iehor bil-baċir, ...bil-hobż ta' l-injam. Meta tidhol il-proċessjoni, waqt il-funzjoni, kienu jqassmu l-hobż lill-fqar.

Il-Figolli

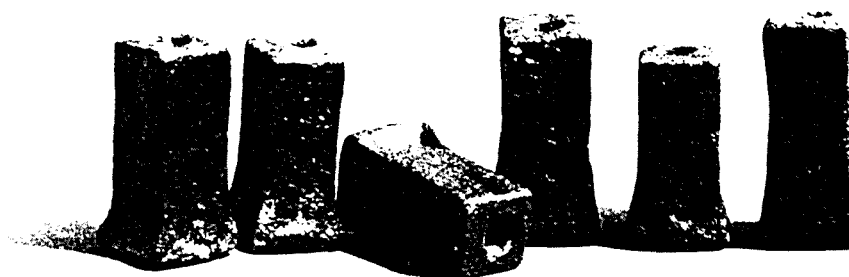
Il-figolli, dak iż-żmien kienu jkunu is-Sirena, il-Huta, il-Qoffa u d-Dghajsa...(dawk) li kienu l-importanti. Il-bajda ta' fuqhom ma kienetx tkun taċ-ċikkulata. Kienet taz-zokkor, forma ta' nofs bajda...miżbugħa hamra...Biex tixtri bajda daqsxejn wahda (ahjar) il-Belt kont trid tmur. Nofs bajda fuq il-figolla...m'hemmx fidda magħha....hamra. Meta konna nagħmluha fil-familja, il-bajda konna niżbghuha hamra bil-karta tat-tajr... Nghamlu bajda mgħollija u niżbughha hamra, dejjem; imma l-importanti (kienu) is-Sirena, il-Qoffa, il-Huta u id-Dghajsa...

Taċ-Ċippitatu

F'Sibt il-Ghid, kienu jarmaw fil-pjazza tilari, dawk li jdawwru iċ-ċippitatu. Hemmekk biss kien ikun hemm l-Irxox t f'Sibt il-Glorja, allura kienu jingemgħu in-nies....il-Hadd ma kienux.Iċ-ċippitatu kien ikun ta' l-injam. Kien ikun hemm tilar żgħir bil-figolli, u jdawwru għall-figolla; ittih numru li trid, u jekk jitla' itik figolla jew tnejn, skond kemm tilgħab.....Xi sitt habbiet in-numru....

Is-Snajja Spiċċaw...

Spiċċaw kollha mill-Birgu. Spiċċa l-Kaldaran (il-coppersmith), kien armat hdejn il-knisja tal-Karmnu. Kien hemm il-buttar li jagħmel il-btieti, il-haddied, skulturi tal-injam, kurdara, induratur.... Is-Sur ta' San Gwann jghidulu is-Sur tal-Kurdara...L-ewwel kien hemm familja Ferriggi,...u Bormla... u warajhom ġew Tal-Mosti...sa qabel il-gwerra. Kien hemm il-Kammanajsu, jqabbd u idawwar ir-rota (tal-kurdar), u kien iqabbd u wkoll il-mastrudaxxa, taht fejn kont noqghod jien, biex idawwarlu it-torn...ma kienx bil-mutur...kien bl-imrad, idawwru bir-rota.....kien itih xi haġa u jdawwar hemm ukoll....

Maskli mill-komuni (ritratt G.Lanfranco)